ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

(ЎзМУ ректори)

2021 йил “26” 08

ГЕОСИЁСАТ
ФАНИНИНГ ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	300 000 – Ижтимоий фанлар, журналистика ва ахборот.
Таълим соҳаси:	310 000 – Ижтимоий ва хулқ атворга мансуб фанлар.
Таълим йўналиши:	60310700 – Сиёсатшунослик.

Тошкент – 2021

Фан/модуль коди GEOB205	Ўқув йили 2022-2023	Семестр 4	ECTS – Кредитлар 5

Фан/модуль тури Мажбурий	Таълим тили Ўзбек	Ҳафтадаги дарс соатлари 4

1.	Фаннинг номи	Аудитория машғулотлари (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Геосиёсат	60	90	150

2.

I. Фаннинг мазмуни

Фанни ўқитишдан асосий мақсад – талабаларга геосиёсат қонуниятлари, унинг категориялари ҳақида маълумот бериш, талабаларда замонавий илмий қарашларни шакллантириш, жаҳонда ва Марказий Осиё минтақасида кечаётган жараёнларни тизимли ва комплекс равишда таҳлил қилиш кўникмасини яратишдан иборат.

Фаннинг вазифалари – геосиёсат асосларининг мазмун-моҳияти, услублари, вазифалари билан таништириш, геосиёсий жараёнларнинг моҳияти, таркиби, қонуниятларини кўрсатиб бериш, муайян географик макон устидан назорат ўрнатишнинг турлари, шакллари ва уларни амалга ошириш механизмларини кўрсатиб бериш, Марказий Осиё минтақасига нисбатан геосиёсий таълимотларнинг тадрижини кўрсатиб бериш, етакчи давлатларнинг Марказий Осиё минтақасига нисбатан ёндашувларини очиб бериш, геосиёсий жараёнларнинг амалга оширилишида ахборот-мафкуравий хуружларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот бериш.

II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари)
II.I. Фан таркибига қуйидаги мавзулар киради:

1-мавзу. Геосиёсат фани предмети, объекти ва манбалари

Геосиёсат фанининг аҳамияти. "Геосиёсат" фан ва сиёсий амалиёт сифатида. "Геосиёсат" фаннинг асосий аспектлари ва тадқиқот доираси. Геосиёсатда "Тарихнинг географик ўқи ("Geographical pivot of history")" концепцияси. Геосиёсат фанининг қонуниятлари. Фридрих Ратцель ва Рудольф Челлен таълимотлари. Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг "Мунтаҳаби жуғрофияи умумий" асари.

Геосиёсий қонуниятлар: Давлат – "тирик организм", геосиёсий дуализм, стратегиялар рақобати, маданиятлар тўқнашуви. Давлатлар ривожида геосиёсий омиллар. "Геосиёсат"нинг асосий манбалари. Геосиёсат асосларининг шаклланишидаги илмий ёндашувлар: цивилизацион (Н.Данилевчкий, К.Леонтьев, О.Шпенглер ва бошқалар), ҳарбий-стратегик (Сунь Цзи, Н.Макиавелли, К. фон Клаузевиц, Х.Мольтке ва бошқалар) ва географик детерминизм (Арасту, Ж.Воден,

	Ахборот манбалари: 52. www.prezident.uz – Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти 53. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали. 54. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси. 55. www.ziyonet.uz – Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Таълим портали. 56. www.mfa.uz (Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги).
7.	**Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон миллий университетида ишлаб чиқилган ва тасдиқланган.**
8.	**Фан/модуль учун маъсулар:** Умаров Х. – ЎзМУ Фуқаролик жамияти ва ҳуқуқ таълими кафедраси доценти, сиёсий фанлар номзоди.
9.	**Тақризчилар:** Исламов И. – тарих фанлари доктори, доцент Муҳаммадсидиқов М. – Тошкент Халқаро Ислом академияси профессори, сиёсий фанлар доктори. Эргашев И. – ЎзМУ Фуқаролик жамияти ва ҳуқуқ таълими кафедраси профессори, сиёсий фанлар доктори.

Ш.Монтескье ва бошқалар). "Геосиёсат асослари" ва сиёсий фанларнинг ўзаро алоқаси ҳамда ўзига хос хусусиятлари. Ўзбекистонда "Геосиёсат" фанининг ривожланиш масалалари.

2-мавзу. Фаннинг генезиси, методи, категориялари ва парадигмаси

Фаннинг генезиси, методи, категориялари ва парадигмаси. Геосиёсий таълимотлар: фан тарихи ва унинг ҳозирги даврдаги ривожи. Ҳозирги даврдаги геосиёсий ва иқтисодий марказлар. Глобаллашув жараёнлари ва геосиёсий ҳамда иқтисодий марказлар. Геосиёсатнинг асосий категориялари: ҳудуд, халқ (демографик вазият), табиий бойликлар, сиёсий тизимлар.

Геосиёсий жараёнларнинг асосий тушунчалари: географик макон – эндемик майдон, тотал макон, кесишган манфаатлар ҳудуди, санитар кордон, буфер ҳудуд, метаполе. Геосиёсий муносабатларда кучлар баланси ва манфаатлар баланси. Ҳудуд – давлат мавжудлигининг муҳим белгиси. Сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, географик тизимлар тадрижи. Геосиёсий таҳлил методлари: тизимийлик, қиёсийлик, тарихийлик, контент-таҳлил, ивент-таҳлил, функционал, институционал. Асосий функциялари: гносеологик функция; прогноз қилиш функцияси; бошқарув функцияси; мафкуравий функция.

3-мавзу. Фан тарихи ва унинг ҳозирги даврдаги ривожи

Аристотелнинг "Политика" асари. Фукудиднинг "Пелепоннес уруши тарихи" асари. Сунь Цзининг "Ҳарбий санъат ҳақида трактат" асари. "Архашастра" асари. Амир Темур ва темурийлар даврида халқаро жараёнларга глобал ёндашувлар.

Модернизациялаштириш концепциясининг назарияси ва амалиёти. Халқаро тизимлар ва жаҳоннинг турли ҳудудларида жойлашган жамиятларнинг модернизациялаш муаммолари. Маданият тизимлари орқали халқларнинг бир-бирларига таъсир кўрсатишлари тўғрисида Д.Неттл ва Р.Робертсон таълимотлари. "Хартленд", "Римленд", "Атлантизм" концепциялари. Теллурократия ва талассократия. "Рим клуби" фаолияти, "Пагоуш ҳаракати" ва ҳ.к.

4-мавзу. Классик геосиёсатнинг асосий ғоялари ва тамойиллари

Ф.Ратцелнинг "Сиёсий география" асарида давлат ва борлиқ масалалари. Р.Челлен – "Геосиёсат асослари" атамасининг асосчиси. Давлатнинг асосий физик-географик белгилари. Х.Макиндер томонидан жаҳон сиёсий тарихининг оригинал ва инқилобий ғоясининг ишлаб чиқилиши – "Тарихнинг географик ўзаги".

К.Хаусхофер – "ҳаётий борлиқ". Ф.Науманн концепциялари. А.Мехен томонидан денгиз кучлари қудратининг (ишлаб чиқариш,

савдо, мустамлакалар босиб олиш) махсус таълимот сифатида ишлаб чиқилиши. Спайкмен: давлат қудратини белгилаб берувчи омиллар: давлат майдонининг физиологияси; давлат чегараларининг хусусияти; давлат аҳолиси структураси; давлатнинг табиий хом-ашё заҳиралари; жаҳон бозорига элтувчи транспорт йўлаклари.

Хартленд назарияси ва унинг Марказий Осиё минтақасига нисбатан татбиқ этилиши. "Катта ўйин" концепциясининг ишлаб чиқилиши ва унинг 3 даври.

5-мавзу. Асосий категориялар: ҳудуд, халқ (демографик вазият) табиий бойликлар, сиёсий тизимлар

Атлантика, Евроосиё, Осиё-Тинч океани ҳудуди, Шимол-Жануб тушунчалари геосиёсий таҳлили. Географик ҳудуд тушунчасининг сиёсий жиҳатдан кўпқирралилиги. Табиий чегаралар ва коммуникациялар, давлат чегаралари ва стратегик ҳудудлар, денгиз ва қитъалардаги марказий, сиёсий кучлар. Жаҳоннинг геосиёсий ва геостратегик ҳудудлари. Географик омилнинг сиёсий тизимларга бўлган таъсири.

Халқаро муносабатларда "Давлат манфаатлари" ва "Миллий манфаатлар"нинг шаклланиш масалалари. "Ҳаётий кенглик ҳудуд", "Ер шари марказида жойлашган халқлар ва давлатлар" назарияси. "Миллий хавфсизлик" категориясининг фундаментал ва концептуал асослари. Геосиёсий ҳолатнинг миллий манфаатлар шаклланишига таъсири.

6-мавзу. Глобаллашув жараёнинг халқаро муносабатларга таъсири

"Глобаллашув" тушунчасининг моҳияти. Ян.С.Крулис Ранданинг глобаллашув концепцияси. Интеграциялашган жаҳон тизимларига ўтиш жараёнида миллий сиёсий тизимлар ролининг ошиб бориши. Глобаллашувнинг интеграциявий жараёнларга таъсири ва минтақавий ташкилотларнинг жорий этилиши. Минтақавий ташкилотларнинг иқтисодий, ҳарбий, хавфсизлик масалаларга ихтисослашуви. Минтақа, минтақачилик ва минтақавийлашув босқичлари. Ўзбекистон Республикасининг халқаро ва минтақавий ташкилотларда иштирок этиш принциплари. Глобаллашув жараёнининг Марказий Осиё минтақасига таъсири. Трансчегаравий таҳдидларнинг юзага келиши. Марказий Осиёга нисбатан ёндашувлар – географик, сиёсий, хавфсизлик комплекси, тарихий-маданий.

7-мавзу. Геосиёсий ғояларни амалга оширишда халқаро ташкилотларнинг ўрни

Сиёсий идеализм мактаби ва БМТ. Глобал ҳамкорлик лойиҳаси. Сиёсий реализм ғояларининг амалга ошишида НАТО, ЕХҲТ, ЕИ каби

Азия и Кавказ. - Швеция.: №4, 2014. - С.7-20.

34. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер -М.: Издательство АСТ, 1994.

35. Киссинджер Г. Мировой порядок / Г. Киссинджер –М.: Издательство АСТ, 2014.

36. Киссинджер Г. О Китае / Г. Киссинджер -М.: Издательство АСТ, 2011.

37. Кучаров Ч.Ш. Марказий Осиёнинг минтақавий интеграцион жараёни муаммолари: (Геосиёсий таҳлил тажрибаси) /Масъул муҳаррир Р.Фармонов. – Т: Фан, 2008. – 200 б.

38. Норов В.И. История конфликта в Афганистане и международные инициативы по его мирному урегулированию //Международные отношения. – Ташкент, УМЭД. - №2, 2018.

39. Сафоев С. Марказий Осиёдаги геосиёсат. – Тошкент, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети, 2005. - 160 б.

40. Ўзбекистоннинг Марказий Осиёда минтақавий хавфсизликни таъминлашдаги роли //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Мудофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси. конференция материаллари. –Тошкент, 2008. – 143 б.

41. Хасанов У.А. «Региональная безопасность и национальные интересы (Центральноазиатский регион)» - М., 2004. - 192 с.

42. Buzan Barry and Ole Waever. Regions and Powers. The Structure of International Security. –Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 564 p.

43. Barry Buzan. Security: a New Framework for Analysis /by Barry Buzan, Ole Waever, and Jaap de Wilde. –London: Lynne Rienner Publishers, 1998. – 237 p.

44. Lake, David A., and Patrick M. Morgan. The New Regionalism in Security Affairs / In.: Regional Orders: Building Security in a New World. - University Park: Penn State University press. 1997.

45. Arnold Wolfers. «National Security» as an Ambiguous Symbol // *Political Science Quarterly*, No 4, Vol LXVII, December 1952, pp. 481-502.

46. Бабурин С.Н. Российский путь: становление российской геополитики накануне XXI в. -М.: АНКО, 1995.

47. Бжезинский З. Великая шахматная доска. –М.: Международные отношения, 1998.

48. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. – М.: Логос, 1998.

49. Гаджиев К.Е. Геополитика. – М.: Международные отношения, 1997.

50. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. / Фонд «Мир Л.Н. Гумилева». – М.: Изд-во Институт ДИДИК, 1997.

51. Дугин А. Основы геополитики. -М.: Арктогея, 2000.

Кривчикова. Т.1. - М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. - 864 с.
19. Соглашение о созданий Содружества Независимых Государств. //Действующее международное право. В 3-х томах. Составители Ю.М. Колосов и Э.С. Кривчикова. Т.1. -М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. - 864 с.
20. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
21. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 592 б.
22. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2018. – 508 б.
23. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2019. – 400 б.
24. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2020. – 452 б.
25. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеяси 72-сессиясидаги нутқи http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-prezidenti-shavkat-mirziyeev-bmt-bosh-assambleyasi-20-09-2017
26. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Самарқанд шаҳрида ўтган "Марказий Осиё: ягона тарих ва умумий келажак, барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик" мавзусидаги халқаро конференцияда сўзлаган нутқи http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-sama-10-11-2017
27. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Афғонистон бўйича "Тинчлик жараёни, хавфсизлик соҳасида ҳамкорлик ва минтақавий шериклик" мавзусида ўтказилган халқаро конференциядаги нутқи http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-af-o-27-03-2018
28. Каримов И.А. Асарлар тўплами. 1-24 жилдлар. – Т.: Ўзбекистон, 1996-2016.
29. Абдуллаев Ш.М. Исторические и культурно-цивилизационные взаимосвязи народов Узбекистана и Афганистана //Международные отношения. – Ташкент, УМЭД. - №2, 2018
30. Алимов Р.М. «Центральная Азия: Общность интересов» -Т.: «Шарк», 2005. – 464 с.
31. Арипов Э.Т. Узбекско-афганские отношения: новый этап динамичного развития //Международные отношения. –Ташкент, УМЭД. - №2, 2018
32. Арифханов Ш. Центральная Азия: региональная интеграция и безопасность. / Т.: 2007. – 186 с.
33. Бобокулов И.И. Ферганская долина как ГАТА? // Центральная

ташкилотларнинг ўрни. Ислом конференцияси ташкилоти фаолияти. Гуманитар ташкилотларнинг асосий йўналишлари. Халқаро валюта фонди, Жаҳон банки, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Осиё тикланиш ва тараққиёт банки фаолиятининг устувор йўналишлари. ОРЕС ташкилоти ва геосиёсий манфаатлар. Ҳарбий-хавфсизлик ташкилотлари доирасида геосиёсий интилишлар.

МОҲТнинг ташкил топиши ва фаолияти. Марказий Осиё давлатларининг БМТ билан ҳамкорлиги. Ўзбекистон Республикасининг халқаро ташкилотлар доирасидаги фаолияти. Халқаро ташкилотлар доирасида Ўзбекистон Республикаси томонидан илгари сурилган ташаббуслар.

8-мавзу. Ҳозирги даврда Транс-миллий корпорацияларнинг геосиёсий жараёнларга таъсири

Замонавий халқаро муносабатлар тизимининг шаклланиши. Бир қутбли, икки қутбли, кўп қутбли дунё тартиботи. Бир ярим қутбли дунё ғояси. Геосиёсат ва геомафкуранинг ўзаро боғлиқлиги. Глобаллашув жараёни ва унинг миллий давлатчилик тизимига таъсири. Д.Истон, Крозье ва Фондбергларнинг "Ўзаро таъсир кўрсатиш тизими". Халқаро муносабатлар тизимида халқаро ташкилотларнинг ўрни. Жаҳон геосиёсий саҳнидаги етакчи кучлар (АҚШ, Россия, ХХР, Япония, ЕИ). Халқаро хавфсизликни таъминлаш борасида Ўзбекистон Республикасининг ташаббуслари.

9-мавзу. Россия Федерациясининг Марказий Осиё минтақасидаги геосиёсий манфаатлари

Евросиёчилик ғоясининг асосий тамойиллари. П.Савицкий, А.Трубецкой томонидан илгари сурилган қарашлар. СССРнинг парчаланиши оқибатида юзага келган сиёсий воқелик. Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги ташкилотининг юзага келиши. Россия Федерацияси ташқи сиёсатининг шаклланиш масалалари. А.Дугиннинг Янги-Евросиёчилик қарашлари. "Россия Федерациясининг Мустақил давлатлар ҳамдўстлигига нисбатан стратегик йўналишлари" доктринаси. "Россия Федерациясининг Миллий хавфсизлик концепцияси". Коллектив хавфсизлик шартномаси ташкилотининг устувор йўналишлари. Марказий Осиё ҳамкорлик кенгашининг жорий этилиши. Ўзбекистон Республикасининг Коллектив хавфсизлик шартномасидан чиқиб кетиши. 2001 йил 11 сентябрь воқеаларидан сўнг Халқаро терроризмга қарши курашиш масаласи. Ўзбекистон Республикасининг МДҲ, ЕврОсИҲ, КХШТга нисбатан ёндашувлари.

10-мавзу. АҚШ ва Европа Иттифоқи давлатларининг геосиёсий мактаблари

АҚШ Миллий хавфсизлик стратегияларининг умумий тавсифи.

Атлантизм концепцияси. Ж.Макклеллан “Анаконда доктринаси”. Монро доктринаси. Ж.Маршалл режаси. “Совуқ уруш” даврида илгари сурилган геосиёсий ёндашувлар. Г.Киссенжернинг “Дипломатия” асари. Ф.Фукуяманинг “Тарихнинг интиҳоси?” асари. С.Хантингтоннинг “Маданиятлар тўқнашуви” концепцияси.

З.Бжезинский “Буюк шаҳмат тахтаси”. Ф.Старр “Катта Марказий Осиё учун ҳамкорлик”, “Катта Марказий Осиёни қайта кашф этиб” асарлари. НАТОнинг “Тинчлик йўлида ҳамкорлик” лойиҳаси. АҚШнинг глобал сиёсатида Марказий Осиё минтақасининг ўрни.

Европацентризм геосиёсий мактаби. Ф.Ратцель, Р.Челлен, К.Хаусхофер ғояларида Европацентризм ғоялари, “ҳаётий кенглик” концепцияси. Берлин – Рим – Токио иттифоқининг вужудга келиши. П.Видал де ля Бланшанинг “Инсон географияси”. “Поссибилизм” концепцияси. Ж.Аттали қарашлари. Европа Иттифокининг юзага келиши. ЕИ доирасида сиёсий, харбий, иқтисодий, гуманитар соҳаларда ҳамкорлик. Европацентризм ғояларини илгари суришда ЕХҲТ. ЕТТБ доирасида ҳамкорлик.

11-мавзу. ХХР геосиёсий мактаби

Хитой геосиёсий мактаби 中华人 (Zhōnghuá rén) ва унинг хусусиятлари. Сунь Цзи “Ҳарбий санъат ҳақида трактат”. “Шан ўлкаси хукмдори китоби”. Дэн Сяопин ислоҳотлари. ХХР иқтисодий ислоҳотларнинг хусусиятлари. Шанхай Форумининг юзага келиши ва Хитой геосиёсий мактаби ғояларининг илгари сурилиши. ХХР-Марказий Осиё давлатлари чегараларининг делимитацияси ва демаркацияси. ШҲТнинг ташкил этилиши. “Бир макон – бир йўл （一带一路）” лойиҳасида Хитой геосиёсий ғоялари. ШҲТ доирасида Ўзбекистон Республикаси фаолияти.

12-мавзу. Heartland – Марказий Осиё минтақасига нисбатан “геосиёсий фаол ўйинчилар” (Араб давлатлари, Эрон, Ҳиндистон, Покистон) ёндашувлари

Марказий Осиё давлатларининг Якин Шарк давлатлари билан ҳамкорликлари. Иктисодий ҳамкорлик ташкилотининг жорий этилиши ва фаолиятининг асосий йўналишлари. “Европа-Кавказ-Осий транспорт йўлаги” (ТРАСЕКА) дастури. Осиёда ўзаро ҳамкорлик ва ишонч чоралари бўйича кенгашининг (СВМДА) фаолияти. Осиёда ҳамкорлик бўйича мулоқотнинг асосий вазифалари. Жанубий Осиё минтақавий ҳамкорлик Ассоциацияси (СААРК). Ислом тараққиёт банки. Туркманистон, Афғонистон, Покистон ва Ҳиндистон газ кувури лойиҳаси (ТАРІ). Этник муаммолар ва уларнинг минтақавий хавфсизликка таъсири.

- №2, 2018.

2. Жўраев Т, Акобиров С. Миллий хавфсизлик ва миллий манфаатлар. – Т.: Akademiya, 2007.

3. Рахманкулов М.Х. Актуальные проблемы развития конституционно-правовых основ внешней политики Республики Узбекистан в условиях демократического обновления страны - Т.: УМЭД, 2015. – 132 с.

4. Сафоев С. Марказий Осиёдаги геосиёсат. –Т.: Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети, 2005. - 160 б.

5. Абрамов А.В., Егоров В.Г., Федорченко С.Н. Сравнительная политология постсоветского пространства (для бакалавров). Учебное пособие. – М.: КноРус, 2021.

Қўшимча адабиётлар

6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2020. – 74 б.

7. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.

8. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 592 б.

9. Мирзиёев Ш.М. Халкимизнинг розилиги бизнинг фаолятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2018. – 508 б.

10. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2019. – 400 б.

11. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2020. – 452 б.

12. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021. – 460 б.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон Фармони // http://lex.uz/docs/3107036

14. Ўзбекистон Республикаси Ташқи сиёсий фаолияти концепцияси. (2012 йил 10 сентябрь)

15. “Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномалари тўғрисидаги” Ўзбекистон Республикаси Қонуни. (2019 йил 6 февраль) // https://lex.uz/docs/4193761

16. “Давлат чегаралари тўғрисидаги” Ўзбекистон Республикаси Қонуни. (1999 йил 20 август) // https://lex.uz/docs/31166

17. Ўзбекистон Республикасининг Мудофаа доктринаси (2018 йил 9 январь) // https://lex.uz/docs/3495885

18. Устав Организации Объединенных Наций //Действующее международное право. В 3-х томах. Составители Ю.М. Колосов и Э.С.

	30. Марказий Осиё минтақавий хавфсизлигини таъминлашда Ўзбекистон Республикасининг қарашлари. Талабалар аудиторияда олган назарий билимларини мустаҳкамлаш ва амалий масалаларни ечиш кўникмасини ҳосил қилиш учун мустақил таълим тизимига асосланган ҳолда мустақил изланиш олиб борадилар. Бунда улар асосий ва қўшимча манбалар ҳамда Интернет сайтларидан фойдаланган ҳолда рефератлар ва илмий маърузалар тайёрлайдилар, семинар машғулот мавзусига доир уй вазифаларини бажарадилар.
3.	**V. Таълим натижалари / Касбий компетенциялар** **Талаба билиши керак:** • доимий ва ўзгарувчан геосиёсий омилларнинг давлатлар сиёсатига таъсири; геосиёсат, геосиёсий макон классик назарияларининг замонавий талқини ва ёндашувлари; геосиёсий тафаккур компонентлари; геосиёсий ҳудудлар ва макон устидан назорат шакллари ҳақида муайян ***тасаввурга эга бўлиши;*** • халқаро муносабатлар амалиётида геосиёсий тушунча ва тавсифларни қўллай олиши; геосиёсий концепция ва қарашларнинг халқаро муносабатлар тизимига таъсирини; халқаро муносабатларда содир бўлаётган воқеаларни таҳлил қилишда мустақил кўникмаларни ***билиши ва улардан фойдалана олиши;*** • воқеалар ва жараёнларни илмий таҳлил ва синтез қилиш; ички ва ташқи сиёсий стратегия соҳасида сценарийлар туза олиши; давлат ташқи сиёсий стратегиясини таҳлил қила олиш ***малака ва кўникмаларига эга бўлиши керак.***
4.	**VI. Таълим технологиялари ва методлари:** • маърузалар; • интерфаол кейс-стадилар; • SWOT таҳлил; • мантиқий фиклаш, савол-жавоблар; • гуруҳларда ишлаш; • тақдимотларни тайёрлаш; • индивидуал лойиҳалар; • жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар.
5.	**VII. Кредитларни олиш учун талаблар:** Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри акс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш ва жорий, оралиқ назорат шаклларида берилган вазифа ҳамда топшириқларни бажариш, якуний назорат бўйича ёзма ишни топшириш.
6.	**Асосий адабиётлар** 1. Арипов Э.Т. Узбекско-афганские отношения: новый этап динамичного развития //Международные отношения. –Т.: УМЭД.

	13-мавзу. Марказий Осиё минтақасининг геостратегик хусусиятлари. Афғонистон масаласи Афғонистон Марказий Осиёнинг "дарвозаси" сифатида. Афғонистоннинг миллий-этник ва географик хусусиятлари. Афғон транспорт коридори. Афғонистондаги диний вазият. Афғон мужоҳидларининг Исломий иттифоқи-7 ва Афғон мужоҳидларининг Исломий иттифоқи-3. Сибғатулла Муждадидий бошчилигидаги ўтиш ҳукумати ва Бурҳониддин Раббоний президентлиги даври. "Толибон" ҳаракатининг юзага келиши, уларнинг асосий мақсад ва вазифалари. "6+2" мулоқот гуруҳи ва "6+3" мулоқот гуруҳи. Афғонистон 2001 йил 11 сентябрь воқеаларидан сўнг. Афғонистонда ISAF фаолияти. "Геосиёсий фаол ўйинчилар"нинг Афғонистондаги манфаатлари. Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатида Афғонистон векторининг тадрижи. **14-мавзу. Ўзбекистон Республикаси миллий манфаатларини ифода этувчи расмий-ҳуқуқий асослар** Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсати ва миллий манфаатларининг шаклланиш масалалари. Уларга таъсир кўрсатувчи ички ва ташқи омиллар. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. "Ўзбекистон Республикаси Ташқи сиёсий фаолиятининг асосий принциплари тўғрисида"ги қонун. "Ўзбекистон Республикасининг Ташқи сиёсий фаолияти концепцияси". "Ўзбекистон Республикасининг Миллий хавфсизлик концепцияси". "Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари" асарида илгари сурилган асосий ғоялар. Ўзбекистон Республикасининг халқаро, минтақавий ва миллий хавфсизликни таъминлашга қаратилган ташаббуслари. Трансчегаравий таҳдидлар. **15-мавзу. Замонавий босқичда Ўзбекистонниг Марказий Осиёдаги ташқи сиёсати** "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси"да Ўзбекистон Республикаси миллий давлатчилигини такомиллаштириш ва ташқи сиёсат борасида янгича ёндашувларнинг илгари сурилиши. Марказий Осиё давлатлари билан муносабатлар ва ҳамкорликнинг янги босқичга кўтарилиши. Халқаро ташкилотлар доирасида фаолиятнинг устувор йўналишлари. Парламент дипломатияси ва рақамли дипломатиянинг амалга оширилиши. Марказий Осиё минтақавий хавфсизлигини таъминлашда Ўзбекистон Республикасининг қарашлари. Инсониятга хавф солаётган таҳдидлар: терроризм, экстремизм, трансчегаравий муаммолар. **III. Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар**

Семинар машғулотлари бўйича қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. “Геосиёсат” фани предмети, объекти ва манбалари
2. Фаннинг предмети, генезиси, методи, категориялари ва парадигмаси
3. Фан тарихи ва унинг ҳозирги даврдаги ривожи
4. Классик геосиёсатнинг асосий ғоялари ва тамойиллари
5. Асосий категориялар: ҳудуд, халқ (демографик вазият) табиий бойликлар, сиёсий тизимлар
6. Глобаллашув жараёнинг халқаро муносабатларга таъсири
7. Геосиёсий ғояларни амалга оширишда халқаро ташкилотларнинг ўрни
8. Ҳозирги даврда Транс-миллий корпорацияларнинг геосиёсий жараёнларга таъсири
9. Россия Федерациясининг Марказий Осиё минтақасидаги геосиёсий манфаатлари
10. АҚШ ва Европа Иттифоқи давлатларининг геосиёсий мактаблари
11. ХХР геосиёсий мактаби
12. Heartland – Марказий Осиё минтақасига нисбатан “геосиёсий фаол ўйинчилар” (Араб давлатлари, Эрон, Ҳиндистон, Покистон) ёндашувлари
13. Марказий Осиё минтақасининг геостратегик хусусиятлари. Афғонистон масаласи
14. Ўзбекистон Республикаси миллий манфаатларини ифода этувчи расмий-ҳуқуқий асослар
15. Замонавий босқичда Ўзбекистоннинг Марказий Осиёдаги ташқи сиёсати.

Амалий машғулотлар мультимедиа қурилмалари билан жиҳозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир профессор-ўқитувчи томонидан ўтказилиши зарур. Машғулотлар фаол ва интерфактив усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Классик геосиёсатнинг асосий ғоялари ва тамойиллари
2. Глобаллашув жараёнинг халқаро муносабатларга таъсири
3. Марказий Осиё минтақавий сиёсатида халқаро ташкилотларнинг ўрни
4. Қудратли давлатларнинг (Россия, АҚШ, ЕИ давлатлари, ХХР) Марказий Осиё минтақасига нисбатан ёндашувлари
5. Марказий Осиё минтақасига нисбатан “геосиёсий фаол

ўйинчилар” (Араб давлатлари, Эрон, Ҳиндистон, Покистон) ёндошувлари
6. Марказий Осиё минтақасининг геостратегик хусусиятлари.
7. Афғонистондаги сиёсий вазият
8. Ўзбекистон Республикаси миллий манфаатларини ифода этувчи расмий-ҳуқуқий асослар
9. “Геосиёсат” фани предмети, объекти ва манбалари
10. Фаннинг категориялари, генезиси, методи ва парадигмаси
11. Фан тарихи ва унинг ҳозирги даврдаги ривожи
12. Классик геосиёсатнинг асосий ғоялари ва тамойиллари
13. Асосий категориялар: ҳудуд, халқ (демографик вазият) табиий бойликлар, сиёсий тизимлар
14. Глобаллашув жараёнинг халқаро муносабатларга таъсири
15. Геосиёсий ғояларни амалга оширишда халқаро ташкилотларнинг ўрни
16. Ҳозирги даврда Транс-миллий корпорацияларнинг геосиёсий жараёнларга таъсири
17. Россия Федерациясининг Марказий Осиё минтақасидаги геосиёсий манфаатлари
18. АҚШ ва Европа Иттифоқи давлатларининг геосиёсий мактаблари
19. ХХР геосиёсий мактаби
20. Heartland – Марказий Осиё минтақасига нисбатан “геосиёсий фаол ўйинчилар” (Араб давлатлари, Эрон, Ҳиндистон, Покистон) ёндашувлари
21. Марказий Осиё минтақасининг геостратегик хусусиятлари. Афғонистон масаласи
22. Ўзбекистон Республикаси миллий манфаатларини ифода этувчи расмий-ҳуқуқий асослар
23. Замонавий босқичда Ўзбекистоннинг Марказий Осиёдаги ташқ сиёсати.
24. Ўзбекистонда “Геосиёсат” фанининг ривожланиш масалалари.
25. Геосиёсий ҳолатнинг миллий манфаатлар шаклланишига таъсири.
26. Халқаро муносабатлар тизимида халқаро ташкилотларнинг ўрни.
27. Ўзбекистон Республикасининг МДҲ, ЕврОсИҲ, КХШТга нисбатан ёндашувлари.
28. Халқаро ташкилотлар доирасида фаолиятнинг устувор йўналишлари
29. “Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари” асарида илгари сурилган асосий ғоялар.